

El pintor Mir i el paisatge de Torroella

**A JOSEP PLA, que també
estima tant aquest paisatge.**

Tots sabem que el pintor Mir, el gran paisatgista, va treballar sempre davant del tema i que per aquest motiu, prolífic com fou, caminà per la major part de la geografia del país. S'han publicat els seus itineraris, les seves campanyes i fins i tot les dates en què s'esqueien. Així és sabut que l'estiu del 1930 passà pel baix Empordà, i que els dels anys 1932-33-34, entre altres llocs, pintà a Andorra, amb un sojorn apreciable —dos mesos— el darrer any.

Mir ja tenia seixanta-dos anys quan el mes de juny de l'any 1935 es presentà a Torroella per fer-hi estada de treball i s'hi instal·là d'una forma normal. Lloga una casa al carrer de Ramon Boy cantonada amb el de Montgrí —casa a l'«anglesa»: cancell centrat a la façana, galeria i jardí al darrera— en la qual havia passat altres estius la família de la Pompa, d'ascendència torroellenca. Dins aquelles parets, una mica «destartalades», hi sojornà fins el 8 de setembre; llavors, per tenir el tema més a mà, es traslladà al barri mariner de la Vila, l'Estartit, on romangué fins el 15 de novembre.

Com és de llei, amb els anys, cada dia som més pocs els qui recordem el pas del gran paisatgista per Torroella i potser, per això, sigui estimable d'evocar-lo en el nostre ambient i el nostre paisatge; especialment si es pot parlar dels grans elogis que ell en féu i de l'efecte que hi va posar: ho demostra prou que li dedicàssim una de les campanyes més llargues de la seva època triomfal. Cinc mesos.

Per poc que hom s'imagini el tarannà de la Vila en aquells dies, no li costarà pas gaire d'endevinar la rapidesa amb què en Mir, a dalt de tot del seu prestigi, fou conegut per tota la gent capaç de comprendre la seva anomenada i activitats atraients, fora de sèrie. La ruralia, a més, sempre ha

tingut una gran curiositat i respecte per les persones que guanyen molts de diners fent coses que no serveixen per a res; exactament perquè ells no en donarien cap «quarto». Per això tothom qui es bellugava dins el cabdell dels nostres carrers es fixà en la figura —entre mítica i paradoxal— del pintor. Jo mateix, en les meves estades ocasionals a Torroella, pel fet de viure a la casa del meu pare, on comença el carrer de Ramon Boy, el veia passar molt sovint; i he de confessar que, amb l'admiració que sentia per la seva obra, la impressió que em produïa la presència real de l'artista era molt considerable. Físicament no podia pas ser més ben caracteritzat: era tot un «tipàs».

Pel que es va saber al cap de poc temps, Mir estava entusiasmat amb els temes que li oferien la terra i el mar de Torroella. La plana i l'Estartit eren, aquells dies, una confitura idíl·lica. També de l'ambient personal del poble —qui ha conegut aquells temps sap prou què volem dir— ambient arrodonit per la gran relació que l'artista relligà amb el pintor local J. M. Mascort i amb els seus: família sensible, d'una gran personalitat —amb casa a plaça i amb criat— i que fou el centre de la seva vida social entre nosaltres. En «José», que li dèiem —un pintor molt estimable i d'una bondat dilatadíssima— fou, naturalment, un gran guia del nostre paisatge en la tasca del mestre, i li obrí també les portes de tota la vida torroellenca, que tan ben tancada estava darrera les pedres del XVI i del XVII.

Un dia Mir demanà al company Mascort el rastre de les obres de Francesc Gimeno, conservades a Torroella —la vila natal de la seva muller. Joaquim Mir, quinze anys més jove que el genial pintor de Tortosa, sentia per ell una gran veneració i respecte, car estava ben convençut de la profunditat d'aquelles obres i, en definitiva, encara que li passés pel cap qualsevol mal pensament, admirava el valor d'aquella pintura, molt menys superficial que la dels seus contemporanis; fins i tot la del mateix Mir. Per això quan Mascort li féu travessar la plaça i el portà a casa de l'amic Castells i aquest li posà a les mans l'apunt meravellós que Gimeno li havia donat feia anys, Mir, davant d'aquell raig de sol que migparteix el portal de Santa Caterina, restà corprès i en silenci una bona estona... fins que es portà la tela als llavis i la besà devotament. Si voleu el gest és teatral i barroc, però volia dir moltes coses. Feia vuit anys que Gimeno havia mort.

Com era natural no passaren gaires dies sense que jo mateix anés amb el grup de persones que acompanyava l'artista quan, acabat el jornal, la tertúlia a la casa de plaça era inevitable. Hem de dir que l'ambient de la família Mascort-Mercader, d'una penombra fluida i càlida, fou de tanta amabilitat i tacte que permetia parlar des del pa amb oli —que Mir demanava a voltes com una criatura— fins a l'alta finança que recolza el sospirat «adquirir» de les sales d'exposició. Un cap al tard, vaig entrar a la casa per posar a les mans d'en Mir un exemplar del llibre «El pintor Francesc Gimeno», tot just editat, i que el seu autor, en Joan Matas, m'havia encarregat de donar-li personalment.

Aquest llibre magnífic, només d'obrir-lo i aparèixer les extraordinàries reproduccions en color que hi figuren i arribar a les dels dos paisatges mallorquins, fou motiu sobrer perquè Joaquim Mir parlés, crec que molt sence-

EL PINTOR JOAQUIM MIR
Retrat per Ramon Casas
(Museu d'Art de Catalunya)

rament, de Gimeno i la seva vida. I quan va saber que jo l'havia tractat, perquè venia a casa, amic com era del meu pare, accentuà uns elogis que cap dels presents no demanàvem i els acabà amb aquell tòpic tan conegut —que no es pas cert del tot, però sí en molt bona part— que justifica l'encavalcament social de Gimeno, el seu isolament dins un país de capelletes i, en conseqüència, el seu fracàs econòmic: aquell caràcter personal, tan poc manejable i molt sovint indòcil. Senzillament, va venir-nos a dir: era un mestre, pintant, però que no sabia navegar pel món. Vull fer constar que va trobar el llibre excel·lent, meritori i lloable. Tanmateix el preu a què el venien —ara faria riure— el va trobar elevat.

Mir, s'ha dit i repetit moltes vegades, era un home de conversa fàcil i sucosa i, com és d'habitud en aquesta mena de persones, en tot moment yenen ells la paraula. Per això li vaig sentir a dir moltes coses. Les més interessants, per a mi, foren les lligades amb la pintura i amb el paisatge especialment. Jo, aleshores, era professor a l'Institut-Escola, i amb aquesta circumstància iniciava una dedicació a les Belles Arts, que després vaig haver d'ajornar indefinidament. Per això, amb ànim escolar, escoltava embadalit els detalls encomiàstics que em feia del paisatge de Torroella. Justament el que jo estimava tant. Així, un dia, i amb un convenciment absolut, va dir-me: Mira, a Torroella, hi he arribat massa tard; ha estat una llàstima. El meu pare, que coneixia tot això, m'ho havia dit moltes vegades: has d'anar a pintar a Torroella; però jo no vaig fer-ne mai cas i tant de bo ho hagués conegut abans. Perquè has de saber que això és meravellós. Aquest paisatge és magnífic, des de qualsevol banda, de qualsevol manera; tant, que si et poses al mig del camp, on vulguis!, plantes el cavallet, comences a pintar... —mentre jo des del setè cel ho veia tot resolt, ell sentencià— i si en saps, surt un quadro c.!

Damunt d'aquestes paraules tan colorides han passat 40 anys. Quasi totes les coses d'aquell temps han canviat, i potser moltes han canviat massa. Es un goig, però, per a l'esperit de veure que les pintures de Joaquim Mir —les de Torroella, les d'altres llocs, totes— són encara una obra d'art plaent i perdurable. També ho és de tornar a contemplar aquelles teles immortals de Gimeno; malgrat que ens faci basarda adonar-nos del ball de milions que les fa anar d'una mà a l'altra; sobretot pel qui havia conegut com vivia al carrer de la Noguera, de S. Gervasi. No és pas una història nova.

Avui no hauríem pas recordat aquestes coses intrascendents i llunyanes, però entranyables, si sobre la pluja dels anys l'atzar i la gentilesa del senyor Almirall —propietari d'una sala d'exposicions, a Barcelona— no ens haguesin posat davant dels ulls l'original d'una carta de Quim Mir al seu amic Llaverias, escrita el dos de juliol de 1935 des de Torroella de Montgrí, pocs dies després d'haver-me deixat bocabadat amb aquells elogis personals i intransferibles del paisatge torroellenc. Aquesta carta (n'acompanyem una reproducció), entre altres conceptes familiars, en un paràgraf diu textualment: **«Per aquí fa molta calor empro á l'Estartit si està d'allò més bé. Estic pintant d'allò mes l'empordá es uberrim de motius pintables tan per terra com per mar, i fa que malgrat les marfugues quedís consolat del bé de Deu que Natura ofrena».**

Torrella de Montgrí 2 Juliol 38.
Sr Joan Llaverias Lloret

Volgut amic. M'arabe d'encunir la companya
per tota salutem dels teus immensos presents que sempre
compartides com es deu i que esperen l'ocasió m'acien-
co i donarte les meves esquivas gracies i baste qu'alg
posari caldre d'honor com es mereix l'amistat i
ta alta valua
Suposo doncs estar ja Torrella per Blanes
i hauras probat els torrons del Pastissero, com
et vengui dir.

Per aquí fa molta calor perquè a l'exterior

hi estàs d'allò més bé

Estar puntant d'allò més l'enyada es caberim
de motius pintables tan per terra com per mar.
i fa que n'algunes la marifages quadij comolab
D'al·le de deu que Nature opera.

Et desitji que disfrutis força i fava calor i
estufers. i fasir per resiste per l'iverna.

Ah els saluts mes afectuosos per tu i els teus
se parit a la dona i al fill i al marit

Tu
Qui diris

Certament, el qui coneixia com pocs tots els temes pintables del país, fou un entusiasta dels temes torroellencs, tot i que calien les seves mans per a interpretar-lo com cal.

Després de 40 anys hi ha qui recorda aquella campanya de Torroella com la d'una pintura decididament aconseguida i plausible. A nosaltres, és clar, sempre ens semblaran definitives teles com la de la plaça amb el mercat, el tamariu del «Mas Pobre», la barca vella...; hi ha, contràriament, qui troba poca qualitat en aquella collita per mor —diuen— de l'afalac al públic, amb aquell desori de color tan maliciosament ben posat. Es cer?, no ho és?; ¿qui pot frenar la traça desbocada de l'artista, per al qual ja no té cap secret l'ofici; quan de tornada de tot es troba davant d'un paisatge humà, madur, líric i d'elements tan equilibrats com el nostre? Un paisatge sostingut per les rescloses de saules i xifres —veronesos i maragdes— sobre el qual la gran olla, cap per vall, del vell Montgrí —cendres i roses— hi ha vessat un dels sucus acolorits —ocres i cadmis— més llaminers i transparents del món.

JOAN PERICOT

Primavera 1975